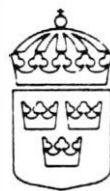

Motion till riksdagen

1989/90:A252

av Sonja Rembo m.fl. (m)

Arbetsmarknadspolitiken

Mot.
1989/90
A252

Innehåll

1.	Den verkliga bilden	2
2.	Från efterkrigsprogram till "tredje vägen"	4
3.	En värld i förändring	5
3.1	Från jordbrukssamhälle till industrisamhälle	5
3.2	En ny epok – människans samhälle	5
3.3	En europeisk arbetsmarknad	6
4.	Politik för tillväxt och arbete	7
4.1	Arbetslagarnas marknad	8
4.2	Arbetstid	9
5.	Arbetsmarknadspolitikens syfte och inriktning	9
5.1	AMS och arbetsmarknadsverket	10
5.1.1	Arbetsmarknadsverkets styrelse (AMS)	10
5.1.2	Arbetsmarknadsverket	11
5.1.3	Arbetsförmedlingen	11
5.2	Sysselsättningsskapande åtgärder	12
5.3	Åtgärder för unga	13
5.4	Arbetsmarknadsutbildning	14
6.	Arbetslöshetsförsäkringen	16
6.1	Allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring	16
6.2	Tillfälliga förändringar i nuvarande arbetslöshetsförsäkring	16
6.3	Permitteringslönesystemet	17
6.4	Äldre arbetslösa	17
7.	Arbete åt handikappade	18
7.1	Lönebidrag	18
7.2	Samhall	19
7.3	Galaxen	20
8.	Arbete åt invandrare	21
9.	Hemställen	23

1. Den verkliga bilden

Regeringen förmår inte längre dölja att den ekonomiska utvecklingen riskerar att hota såväl sysselsättning som Sveriges ekonomiska välbefinnande. Den negativa ekonomiska utvecklingen kan i väsentlig utsträckning härledas till förhållandena på arbetsmarknaden. Samtidigt hotar den ekonomiska utvecklingen att leda till en situation med ökad arbetslöshet. Konjunkturinstitutets senaste barometer indikerar fallande efterfrågan på svenska produkter och förebådar ökad arbetslöshet.

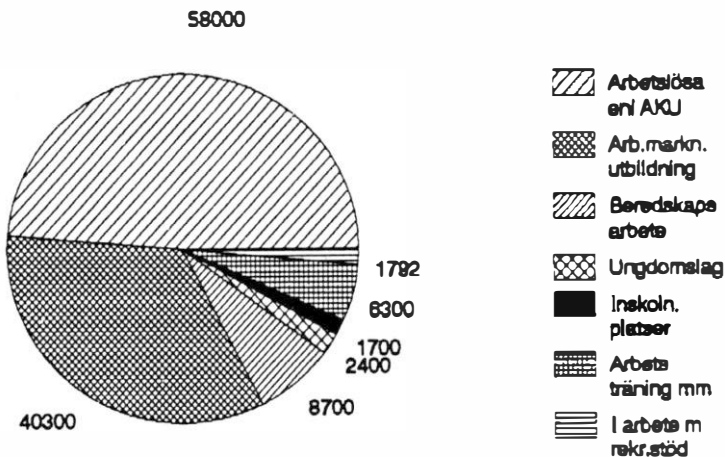
Den höga sysselsättningsnivån och den låga öppna arbetslösheten under de senaste åren har dolt de kraftiga obalanser som, sedan lång tid, oberoende av konjunkturerna, råder på svensk arbetsmarknad. Även under lågkonjunkturerna har bristen på utbildad arbetskraft varit påtaglig. I högkonjunktur leder bristen på arbetskraft till allvarliga problem såväl inom näringslivet som inom den offentliga sektorn.

Trots den för närvarande höga sysselsättningsnivån och den låga öppna arbetslösheten är det verkliga antalet som står utanför arbetsmarknaden högt. Många grupper har problem med att hävda sig på arbetsmarknaden, inte minst handikappade och invandrare. Den trendmässiga uppgången av personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som vi tidigare fäst uppmärksamheten på, har också präglat 1980-talet. Den öppna arbetslösheten återspeglar bara en del av den verkliga arbetslösheten. Därtill kommer de av arbetsmarknadsskäl förtidspensionerade.

I inget annat land är frånvaron så hög som i Sverige. Det goda sysselsättningsläget beror delvis på behovet av att ersätta frånvarande personal.

Diagram 1

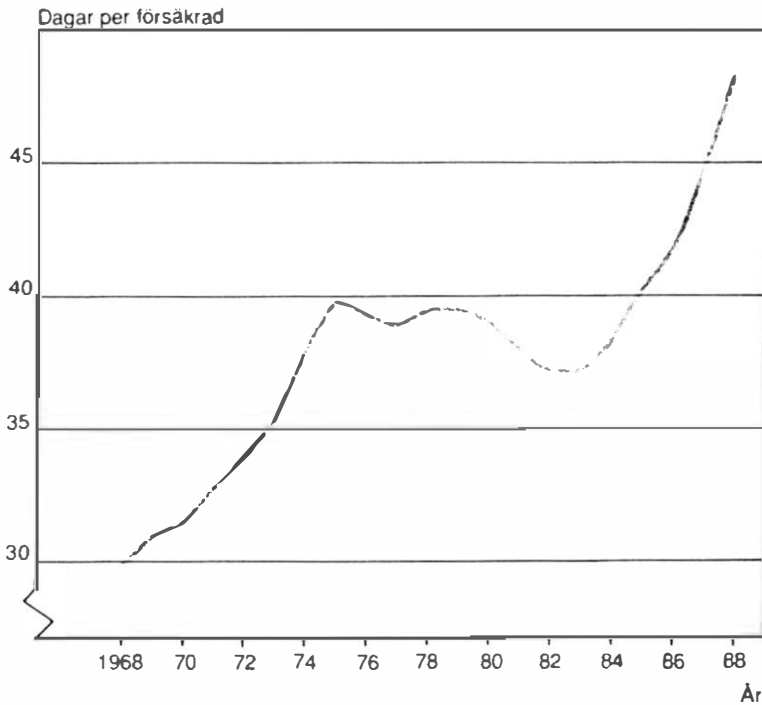
Öppen och dold arbetslöshet November 1989

Källa: SCB och AMS

Diagram 2

Total frånvaro p.g.a. ohälsa

(RFV fakta sid 66)

Utslagningen ur arbetslivet är omfattande. Varje år förtidspensioneras ca 55 000 personer. Totala antalet förtidspensionärer uppgår till ca 350 000 personer.

Den ökning av arbetstiden som nu registreras är huvudsakligen hänförlig till företagare och deras medhjälpare.

”Den tredje vägens” ekonomiska politik som socialdemokraterna drivit har prioriterat full sysselsättning. Resultaten kan nu sammanfattas på följande sätt:

- Pris- och kostnadsökningarna är väsentligt högre än i våra konkurrentländer. Svenska företag förlorar marknadsandelar såväl på export- som hemmamarknaderna.
- Den ekonomiska tillväxten är låg. Produktivitetsökningen ligger på en låg nivå.
- Underskottet i bytesbalansen ökar i snabb takt.

Om inte radikala förändringar sker, hotar finansministern med ett ”arbetslöshetens stålbad”.

Det är tillfredsställande att notera att regeringen nu är medveten om den egna politikens misslyckande och delvis förefaller vara beredd att åtminstone utvärdera den. Ett tecken på detta är det stora antal arbetsgrupper och utredningar som regeringen tillsatt trots att riksdagen avslagit moderata förslag med krav på utvärderingar eller förändringar.

2. Från efterkrigsprogram till ”tredje vägen”

Mot. 1989/90

A252

Arbetsmarknadspolitikerna syftar till det allmänt accepterade målet: full sysselsättning.

Den socialdemokratiska politiken har byggt på ambitionen att samtidigt med full sysselsättning, internationell konkurrenskraft och låg inflation åstadkomma en kraftig löneutjämning. Förutsättningen har varit en stark central byråkrati, starkt centralstyrda fackliga organisationer och en omfattande lagstiftning med vissa planeekonomiska inslag.

De förväntade effekterna av den förda politiken har motverkats genom att stödet till arbetslösa samt företag och regioner i kris utformats så att de inte medverkar till den såväl yrkesmässiga som geografiska rörlighet som politiken förutsätter. Dessutom har den för västvärlden unikt stora offentliga sektorn bidragit till inlåsnings av arbetskraft. En omfattande byråkrati har dessutom byggts upp för att förvalta arbetsmarknadspolitikerna.

De enskilda arbetstagarnas och arbetsgivarnas handlingsförmåga har kringkurits i takt med deras växande beroende av politiska beslut och offentliga medel. Arbetsmarknaden och arbetslivet har funktions-socialiserats.

Grundbulten i arbetarrörelsens strategi har varit den solidariska lönepolitiken i kombination med ett konfiskatoriskt skattetryck. Politiken har förutsatt en omfattande statlig näringspolitik och ett stort inslag av arbetsmarknads- och regionalpolitik. För att ”korrigera” effekterna av den solidariska lönepolitiken och det höga skattetrycket på kapitalbildningen har den socialdemokratiska politiken också krävt kollektiv kapitalbildning.

De negativa effekterna av denna politik blev delvis uppenbara i början av 1970-talet, då den svenska ekonomin visade allvarliga balansproblem. Dessa överskuggades emellertid av konjunkturella och strukturella problem orsakade av den förändrade internationella ekonomi som var en följd av oljeprisökningarna. Först under de senaste åren, sedan den socialdemokratiska politiken återigen, nu i form av den tredje vägens ekonomiska politik, fått genomslag, har modellens svagheter, trots den långvariga högkonjunkturen, återigen manifesterats.

Situationen har försvärats av att lönebildningen numera sker enligt helt andra principer än de som den socialdemokratiska modellen förutsätter.

Den solidariska lönepolitiken utgår dels från arbetets art utan hänsyn till företagets, eller branschernas lönsamhet, dels från en starkt sammanpressad lönespännvidd. En sådan politik kan vara framgångsrik på en arbetsmarknad där arbetstagarna är i stort sett jämförbara och utbytbara med varandra. Så var förhållandena i viss mån under den arbetskraftsintensiva industriepok som efterträdde jordbrukssamhället. I dag är situationen emellertid en helt annan. Arbetsmarknaden är starkt differentierad. Kunskaper är en allt viktigare faktor. En sådan arbetsmarknad kräver en mer differentierad och marknadsanpassad lönepolitik – en lönesättning som utgår från individerna.

En sådan lönestruktur håller nu på att växa fram – anställda får lön i förhållande till sina prestationer och kunskaper. Denna individualisering undergräver fackföreningarnas traditionella förhandlingsroll, men det är en oundviklig process som de fackliga företrädarna inte kan förhindra.

Resultatet av den socialdemokratiska politiken i kombination med nya förhållanden på arbetsmarknaden har blivit en galopperande kostnadsutveckling, kaotiska avtalsförhandlingar och en arbetsmarknad i permanent obalans.

Den socialdemokratiska politiken präglas nu alltmer av återkommande brandkårsutryckningar i försök att ställa tillrätta missförhållanden som åstadkommit av den egna politiken. Stabiliteten och långsiktigheten offras gång på gång på opportunistens och panikens altare. Den socialdemokratiska politiken utgör ett hot mot den fulla sysselsättningen.

Det är också oroande att registrera de tankegångar som nu kommer från det socialdemokratiska partiet och dess fackliga gren vilka tyder på att arbetarrörelsen eftersträvar en politik byggd på mer utpräglade planekonomiska principer.

3. En värld i förändring

3.1 Från jordbrukssamhälle till industrisamhälle

Övergången från jordbrukssamhälle till industrisamhälle innebar stora förändringar av arbetslivet. I jordbrukssamhället, där hela familjen deltog i produktionen hade varje individ sin givna plats. Arbetet dominerade familjens gemensamma liv.

Arbetet i jordbrukshushållet avlöstes av det mer specialiserade arbetslivet i städernas och bruksorternas industrier. Sambandet mellan familjeliv och arbete bröts, även om arbetet, nu utfört på särskilda arbetsplatser, utgjorde den enda grunden för familjens ekonomi och standard. Som ett resultat av den solidariska lönepolitiken och det skatte- och transfereringssystem som efter hand byggts ut, har sambandet mellan arbetet och den ekonomiska standarden blivit alltmer otydligt.

Efter hand som kvinnorna i ökande utsträckning gått från oavlönat arbete i hemmen till avlönat arbete utanför hemmen, har klyftan mellan arbete och familjeliv blivit än större. Omsorgen om familjen har i ökande grad överläts till särskilt anställda personer i offentlig tjänst. Skattesystemet som gör det mycket svårt att försörja en hel familj på en inkomst har varit en pådrivande kraft i denna utveckling.

Utvecklingen har otvivelaktigt lett till ökad ekonomisk jämlikhet mellan kvinnor och män. Men den har också lett till en ökad belastning på de enskilda människorna. Många känner sig kluvna mellan kraven från familjen och kraven från arbetsplatsen.

Den offentliga vården och omsorgen har också fått allt svårare att möta förväntningarna.

3.2 En ny epok – människans samhälle

Under de senaste decennierna kan man tydligt urskilja ett nytt mönster i arbetslivet som kan medföra en grundläggande förändring av såväl arbetets organisation och innehåll som samhällets struktur.

Storskalig industriproduktion i långa serier med en, trots rationalisering, fortfarande relativt stor arbetskraft kommer att ersättas av flexibilitet, kundanpassning, ny teknik, större kapitalinsatser, snabbare omloppstider och mer specialiserad kunskap. Efterfrågan på tjänster av olika slag kommer att öka.

Samtidigt förändras arbetets organisation. Detaljstyrning, kontroll och övervakning av enskilda individers arbete genom flera hierarkiska led, där den enskildes möjligheter att påverka arbetet är mycket små, ersätts av målstyrning och grupper med eget ansvar, där varje medlem av gruppen kan påverka arbetet och har ansvar för arbetsresultatet. Hierarkierna ersätts av lagarbete.

Data- och teletekniken gör det möjligt att arbeta på distans på mindre, decentraliserade arbetsplatser eller i hemmet. Den expanderande tjänstesektorn kan, om den får utvecklas utan hindrande reglering, erbjuda stort utbud av arbetstillfällen. Möjligheterna till ett varierat arbetstidsuttag, anpassat till såväl arbetstagarnas personliga önskemål som produktionens behov, är mycket stora.

Framtidens arbetsliv kommer att kunna erbjuda variations- och kombinationsmöjligheter som gör det lättare för varje individ att vid varje tillfälle under livet finna den arbetsuppgift som bäst passar henne eller honom just då.

Den tekniska och organisatoriska utvecklingen gör det möjligt att kombinera en del av jordbrukssamhällets närhet mellan människorna med industrisamhällets effektivitet och förmåga att upprätthålla en god ekonomisk standard.

3.3 En europeisk arbetsmarknad

Den pågående västeuropeiska integrationen syftar till att i samarbete mellan folken skapa ett starkare Europa med ökad tillväxt och sysselsättning och med högre livskvalitet och ökad rörelsefrihet för de enskilda människorna – ett medborgarnas Europa.

Sverige måste medverka i det europeiska integrationsarbetet för att kunna upprätthålla full sysselsättning och ekonomiskt välstånd.

EG håller på att förverkliga ett av sina mål – en verklig gemensam inre marknad. Man talar om de fyra friheterna för människor, varor, företag och kapital. En väsentlig del i detta medborgarnas Europa är den gemensamma arbetsmarknaden.

Att Sverige inte ingår i den gemensamma europeiska arbetsmarknaden innebär redan nu att svenska medborgares möjligheter att arbeta i ett EG-land är starkt begränsade. Detta medför svårigheter för svenska företag med dotterbolag i dessa länder. Det innebär också svårigheter för den som genom att arbeta i något EG-land vill förvärva speciella kunskaper och erfarenheter.

Erfarenheterna från det förhållandevis fria utbytet av arbetskraft som nu råder mellan EG-länderna är gott. Erfarenheterna av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden visar också på fördelarna med att arbetstagare fritt kan ta arbete utanför sitt hemland.

Under 1990 inleds en förhandlingsprocess mellan EG och EFTA-länderna

om samarbete i form av EES (European Economic Space). I dessa förhandlingar kommer förhoppningsvis även ingå frågan om en gemensam europeisk arbetsmarknad.

Mot. 1989/90
A252

EES-samarbetet kan inte ersätta medlemskap i EG, men ett EES-avtal kan utgöra ett steg på vägen mot EG-medlemskap. För moderata samlingspartiet är Sveriges fulla medverkan i EG-arbetet ett mål.

4. Politik för tillväxt och arbete

Den fortsatta omvandlingen av Sverige måste bygga på den kompetens, ansvarskänsla och den vilja att finna goda lösningar som finns hos de enskilda arbetstagarna och arbetsgivarna. Lönebildningen och skattepolitiken måste därför utformas så att ekonomisk stabilitet och tillväxt främjas och så att det återigen lönar sig att arbeta.

Kraven på arbetet ökar. Monotona och hårt styrda industriarbeten accepteras inte längre – företag med sådana arbetsförhållanden har svårt att rekrytera arbetskraft. Samma förhållande gäller stora delar av den offentliga sektorn. Framför allt inom utbildnings- samt vård- och omsorgsyrkerna är det svårt att rekrytera personal.

Ett sätt att motverka de negativa faktorerna i arbetet är att introducera nya organisationsformer. Dessa kan bättre tillfredsställa krav på variation och utveckling och ger samtidigt bättre möjligheter att kombinera arbete med familjeliv och andra aktiviteter utanför yrkesarbetet.

Det pågår ett intensivt arbete med att finna nya produktions-, administrations- och organisationsformer. Utvecklingsarbetet sker i nära samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, samt deras fackliga representanter på arbetsplatserna. Alla börjar bli medvetna om att det är det egna företaget eller den egna organisationens konkurrensförmåga som avgör dess möjligheter att erbjuda trygga och bra arbeten.

Ny företagsledningsteknik innebär också att arbetsorganisationen genomgår stora förändringar. Den hierarkiska beslutsstrukturen ersätts alltmer av ett decentraliserat beslutsfattande inom företag och förvaltningar. Enskilda anställda kan på ett annat sätt än tidigare i sitt dagliga arbete få ett ökat inflytande och ansvar. Detta motsvarar de anställdas växande krav på personlig utveckling.

Därmed ökar också de anställdas möjlighet att få del av verksamhetens resultat genom olika vinstdelningssystem.

För att i framtiden kunna upprätthålla ett gott sysselsättningsläge måste näringslivets konkurrenskraft återställas. Det kräver att kostnadsutvecklingen kontrolleras. Vi har i andra motioner framhållit att detta kräver skattesänkningar och stabila spelregler. Det är endast genom en stabil politik med fasta spelregler som ger ekonomisk tillväxt och ett konkurrenskraftigt klimat för näringslivet som arbetsmarknaden kan utvecklas stabilt och förutsebart.

Våra förslag ifråga om ekonomisk politik redovisas i partimotionen om ekonomisk politik. I partimotionerna "Företagandets villkor" och "Sveriges energipolitik" redovisas vår närings- och energipolitik.

Förslag ägnade att skapa en bättre fungerande arbetsmarknad genom förändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen framgår av flera kommittémotioner om arbetsrättsliga frågor.

En särskild motion om regionalpolitiken kommer att väckas senare under våren i anslutning till den från regeringen aviserade regionalpolitiska propositionen.

Bibehållen konkurrenskraft förutsätter en alltmer kvalificerad, välutbildad och lättillgänglig arbetskraft. Kraven på utvecklings- och omställningsförmåga hos den enskilde arbetstagaren ökar. För att Sveriges välstånd skall kunna bevaras är det nödvändigt att utbildningspolitiken reformeras. Våra förslag redovisas i en partimotion och flera kommittémotioner om utbildning.

Det finns också åtskilliga andra hinder för en fungerande arbetsmarknad. Skatte- och transfereringssystemen medför att det ekonomiska utfallet av att byta arbetslöshet eller deltidsarbete på hemorten mot en välavlönad anställning på annan ort blir marginellt. Ett exempel är straffbeskattningen av den som säljer en bostadsrätt för att köpa en annan eller eget hem på annan ort.

Den socialdemokratiska skattepolitiken kan endast i begränsad utsträckning påverka situationen i positiv riktning. Detta beror på att föreslagna marginalskattesänkningar är "totalfinansierade" dvs kombineras med höjningar av andra skatter i motsvarande mån. I en särskild motion redovisas moderata samlingspartiets förslag och principer på skattepolitikens område.

Kostnaderna för socialförsäkringarna tar en stor del av produktionsresultatet i anspråk, samtidigt som det höga utnyttjandet av försäkringarna leder till att färre medverkar till finansieringen. Det har aldrig varit meningen att försäkringarna för arbetsföra personer skall utgöra ett alternativ – delvis ett lönsamt alternativ – till arbete.

Vi noterar att regeringen sent omsider blivit medveten om denna konflikt. Ännu har den dock inte visat sig beredd att med kraft ta sig an problemen. Vi har i särskild kommittémotion med anledning av regeringens proposition 1989/90:62 lagt förslag hur arbetsskadeförsäkringen skall reformeras. I kommittémotionen "Bättre arbetsmiljö" lägger vi fram våra förslag på arbetsmiljöområdet. I partimotionen "Bättre välfärd" redovisar vi förslag om förändringar i sjukförsäkringssystemet.

4.1 Arbetstagarnas marknad

Den brist på kvalificerad personal som redan nu finns och som kan väntas bestå under lång tid beroende på befolkningsutvecklingen medför att konkurrensen om kvalificerad arbetskraft normalt kommer att vara hög. De interna arbetsmarknaderna på arbetsplatserna blir än mer betydelsefulla än nu. Behovet av internutbildning och vidareutbildning ökar.

Kraven på arbetsgivarna ökar. I konkurrensen om den eftertraktade arbetskraften måste de kunna erbjuda såväl en god arbetsmiljö i traditionell mening som väl fungerande administrativa och organisatoriska rutiner som ger de enskilda arbetstagarna ansvar och utvecklingsmöjligheter. En annan konkurrensfaktor är möjligheterna till delaktighet i verksamhetens resultat genom exempelvis vinstdelning.

Utvecklingen mot en effektiv modern industriproduktion med stort teknikinnehåll och en växande tjänstesektor innebär öppnare, mer varierande och växande arbetsmarknader. Detta erbjuder nya möjligheter för företagande, fler ingångsjobb för ungdomar och arbetsuppgifter för invandrare liksom arbete för många människor med särskilda kvalifikationer. Det kan också skapas möjligheter till särskilt anpassade arbetsuppgifter och arbetsplatser för handikappade.

Vardagslivet kan underlättas för många heltidsarbetande som kan få en avlastning som behövs för att orka kombinera arbete med familjeansvar. Kvinnor och män kommer också i ökande utsträckning att kunna konkurrera på jämlika villkor.

4.2 Arbetstid

Dagens arbetstider tillgodoser inte individernas önskemål. Inte heller behoven på arbetsplatserna kan tillgodoses på ett rimligt sätt. I en särskild motion om arbetstider lägger vi förslag med utgångspunkt från principen om att de enskilda individerna i så hög utsträckning som möjligt själva skall kunna påverka sina arbetstider. Vi avvisar också regeringens förslag om att införa en sjuätte lagstadgad semestervecka.

5. Arbetsmarknadspolitikens syfte och inriktning

Arbetsmarknadspolitikerna i vid mening måste i fortsättningen i högre grad inriktas på att förbättra arbetsmarknadens funktion. Detta bör t.ex. ske genom att förbättra rörligheten på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitikerna i snäv mening skall vara ett smörjmedel – att medverka till att arbetslösa personer kan få nya arbeten och att lediga platser kan besättas. Däremot skall inte arbetsmarknadsmyndigheterna ha den totalitära ambitionen att kontrollera och styra alla delar av arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsadministrationen skall ha väl definierade arbetsuppgifter. Dess huvudsakliga uppgift skall vara att hjälpa arbetstagare att finna lämpligt arbete.

Stödarsenalen bör ge hjälp till självhjälp utan att det hos arbetsgivare och arbetstagare uppstår en tillväjning till statliga stöd eller beroende av statlig byråkrati.

Det normala hör vara att arbetsgivare och arbetstagare finner varandra utan särskilda hjälpinsatser. Byte av yrke och arbetsplats måste ses som ett naturligt inslag i individens utveckling.

Väl fungerande arbetsplatser utvecklas i samspel mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det är arbetsgivarnas skyldighet att ansvara för att arbetsmiljön är acceptabel. Arbetsgivarna måste också svara för att personalen får den kompetens och de utvecklingsmöjligheter som krävs för att kunna följa med i utvecklingen och bevara konkurrenskraften.

Arbetsgivarna måste tillse att arbetsorganisationen, arbetsmiljön och arbetsvillkoren är sådana att arbetet är attraktivt.

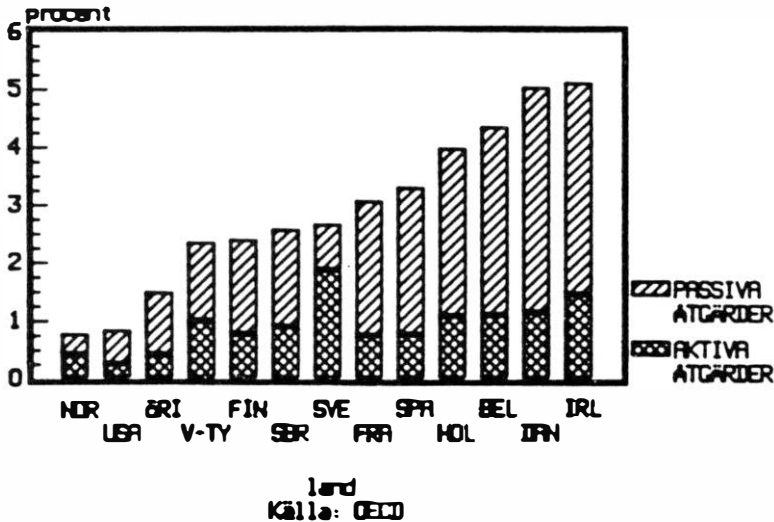
Det är en paradox att samtidigt som Sverige har en av industrivärldens lägsta arbetslöshets siffror budgeteras kostnaderna för arbetsmarknadspolitikerna

ken till över 21 miljarder kronor. Ifråga om kostnaderna skiljer sig Sverige inte från länder som registrerar betydligt högre arbetslöshetstal.

Mot. 1989/90
A252

Diagram 3

Utgifter för arbetsmarknads-
politik i några länder inom OECD
1987. Andel av BNP

Sverige har en väsentligt större andel aktiva åtgärder i stället för kontantstöd, vilket är ett utslag av den s.k. arbetslinjen. Detta är en allmänt accepterad inriktning av politiken. Trots kostnadsnivån är emellertid utslagningen från arbetsmarknaden avsevärd och kostnaderna över socialförsäkringssystemen mycket höga. Man måste därför ifrågasätta effektiviteten i den svenska arbetsmarknadspolitiken.

5.1 AMS och arbetsmarknadsverket

5.1.1 Arbetsmarknadsverkets styrelse (AMS)

Styrelsen för Arbetsmarknadsverket domineras av representanter för arbetsmarknadens parter. Det leder till att arbetsmarknadsverket inte kan agera fritt i förhållande till partsintressen på arbetsmarknaden. Vi har under flera års tid kritiserat detta.

Vi har i andra sammanhang framhållit vikten av att statliga organ får kompetenta styrelser. Samtidigt är det viktigt att styrelserna inte bör domineras av partsintressenter.

Den framtida ledningsfunktionen inom Arbetsmarknadsverket bör utredas.

5.1.2 Arbetsmarknadsverket

Under senare år har verksamheten inom Arbetsmarknadsverket effektiviserats och alltmer inriktats på att möta de förändrade krav som utvecklingen ställer på arbetsmarknadspolitiken.

Arbetsmarknadsverket har inom central förvaltning, länsförvaltning och arbetsförmedling ca 7 400 årsarbetare. Det skall jämföras med att ca 125 000 personer i genomsnitt under ett år är öppet arbetslösa eller placerade i kortvariga arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Förändringsprocessen måste fortgå men måste i framtiden också leda till en mindre men effektivare organisation.

Förändringskraven på arbetsmarknaden leder till utveckling av nya stöd- och servicefunktioner i fristående företag och organisationer. De offentliga organen kan med fördel tillgodogöra sig fördelarna av denna verksamhet, dels genom samarbete, dels genom upphandling. En sådan positiv attityd är nödvändig i stället för de försök som pågår att hindra nya former av tjänster att utvecklas som tar sig uttryck bl. a. i AMS dogmatiska agerande mot skrivbyråer.

5.1.3 Arbetsförmedlingen

Arbetsmarknaden måste vara en marknad där självständiga arbetssökande och arbetsgivare möts. För att en anställning skall uppstå krävs kontakt och en ömsesidig acceptans.

De regler som statsmakterna uppställer för arbetsmarknaden bör bidra till att underlätta kontakter mellan arbetssökande och arbetsgivare. Så är inte fallet i dag.

På framtidens arbetsmarknad kommer det att inom en växande tjänstesektor finnas en mängd olika företagsformer och anställningsformer. Många av dessa kommer i än högre grad än i dag att ställa krav på specialiserade förmedlingstjänster.

I Sverige är arbetsförmedling ett statligt monopol. Detta understryks också av kravet på obligatorisk platsanmälan.

Under senare år har arbetsförmedlingarnas arbete effektiviserats och bättre anpassats till efterfrågan på tjänster. Det är positivt. Arbetsmarknadsverkets ambitioner förefaller emellertid vara att befästa sin kontroll över praktiskt taget all arbetsförmedlande verksamhet i landet. Arbetsförmedlingarna bedriver i ökande utsträckning uppsökande verksamhet i syfte att avlasta arbetsgivarna såväl arbete som kostnader för normalt rekryteringsarbete. Det är synnerligen tveksamt att på det sättet använda allmänna medel.

Det finns ingenting som talar för att arbetsförmedling bedrivs bäst och rationellast i form av ett offentligt monopol. Utvecklingen går mot en större efterfrågan av differentierade tjänster. För att skapa bättre förutsättningar för att kunna möta de olika kraven på förmedlingstjänster är det nödvändigt att också andra arbetsförmedlingar än den offentliga kan utvecklas.

Arbetsförmedlingsmonopolet bör därför upphävas. Den obligatoriska platsanmälan bör samtidigt avskaffas. Sverige har genom en ILO-konvention bundit sig till en offentlig arbetsförmedling. Sverige bör därför snarast meddela ILO att Sverige i likhet med de flesta andra västeuropeiska länder

inför ett system med fristående arbetsförmedlingar som arbetar jämsides med den offentliga förmedlingen inom ramen för en arbetsförmedlingslag.

Genom att upphäva arbetsförmedlingsmonopolet kommer den offentliga arbetsförmedlingen att avlastas. Detta frigör resurser för den offentliga arbetsförmedlingen att hjälpa sökanden som har svårt att få arbete. Förmedlingen bör också i framtiden ha central roll när det gäller att hjälpa arbetslösa personer att bli mer attraktiva på arbetsmarknaden. Förmedlingarna bör liksom för närvarande kunna anvisa plats vid t.ex. arbetsmarknadsutbildning.

En kommande utredning om Arbetsmarknadsverkets ledning och verksamhet bör närmare behandla också den offentliga arbetsförmedlingens framtida uppgifter och organisation.

5.2 Sysselsättningskapande åtgärder

Inom AMS är en ny form av målstyrningsstrategi under utveckling. Vi har tidigare uppmärksammat den konflikt som finns mellan denna strategi och riksdagens traditionella detaljstyrning. Det är därför tillfredsställande att regeringen nu har anammat vårt förslag att ge AMS förtroendet att självt göra avvägningar mellan olika slags åtgärder inom ramen för anslaget Sysselsättningskapande åtgärder. Vi noterar också att denna nya budgetteknik kommer att utvärderas av RRV.

En stor del av arbetsmarknadsverkets resurser har använts för beredskapsarbeten. Traditionella offentliga beredskapsarbeten ger sällan den enskilda arbetslöse möjlighet till en fast anställning. Som arbetsmarknadspolitisk insats är därför beredskapsarbete mindre lämpligt. Likväl kan det, bl.a. av sociala skäl, vara motiverat med beredskapsarbeten. Beredskapsarbete kan medverka till att bevara den arbetslöses förmåga att senare åter fungera på arbetsmarknaden.

De flesta beredskapsarbeten utförs i kommunal regi. Vi har tidigare föreslagit att kommuner och andra som får möjlighet att få arbete utfört som beredskapsarbete bör svara för minst halva kostnaden. De maximala statsbidragen bör således sänkas. För de nya former för sysselsättningsinsatser som nu arbetsmarknadsverket självt får möjlighet att utforma bör normalt 50 procent bidragsandel också tillämpas.

Riksdagen har beslutat att arbetsmarknadspolitiska medel icke skall komma till användning för reguljär verksamhet. Detta beslut innebär bl.a. att de myndigheter som tidigare utfört en mycket stor andel av miljö- och kulturvårdande arbetsuppgifter med hjälp av beredskapsmedel inte längre kan räkna med att arbetsmarknadspolitiska medel regelbundet kan utnyttjas för dessa ändamål.

Avsikten med riksdagens beslut var att berörda myndigheter skulle kompenseras över den ordinarie budgeten. Därigenom skulle de också ges möjligheter till en mer långsiktig planering av verksamheten oberoende av arbetsmarknadskonjunktur och volymen beredskapsarbeten.

Det förefaller emellertid som om regeringen inte har tagit konsekvenserna av riksdagens beslut. Berörda myndigheter anser sig inte blivit kompenserade så som avsikten var. Regeringen bör till riksdagen återkomma med en redovisning av konsekvenserna av den förändrade budgetprocessen.

5.3 Åtgärder för unga

Mot. 1989/90
A252

Några av de mest betydelsefulla besluten för en ung människa rör utbildning och yrkesval. Kraven på utbildning ökar, men arbetslivet ställer andra krav än skolan.

Arbetsmarknaden för ungdomar är i den nuvarande situationen med brist på arbetskraft mycket gynnsam. Den s.k. ungdomspuckeln innebar att ungdomar under 1970-talets lågkonjunktur hade påtagliga problem att komma in på arbetsmarknaden. Under de närmaste decennierna blir ungdomskullarna små och man kan därför förutse en förhållandevis stor efterfråga på ungdomar.

Ändå är arbetslösheten bland ungdomar förvånansvärt hög.

Det finns en klyfta mellan skolsystemet och arbetslivet. Den innebär att många ungdomar trots dagens bristsituation har svårigheter att få en fast fot på arbetsmarknaden.

Av stor betydelse för en ung människas framtid på arbetsmarknaden är att hon eller han får möjlighet att välja en utbildning som motsvarar hennes eller hans intresse och förutsättningar. Det är också nödvändigt att den unge får en realistisk bild av arbetsmarknaden. I dag förkommer det i alltför stor utsträckning att ungdomar kommer ut på arbetsmarknaden efter två års yrkesinriktad utbildning med kvalifikationer som inte är efterfrågade.

På många håll finns en stor efterfrågan på arbetskraft med utbildning inom ett visst område. Samtidigt går det inte att fylla dessa utbildningar med tillräckligt många sökande.

Detta bör i första hand angripas genom studie- och yrkesvägledning som ger en realistisk bild av arbetsmarknaden och som visar fördelarna med att välja utbildningar där stor efterfrågan på arbetskraft kan förutses.

Statsmakternas ansvar för unga människors inträde på arbetsmarknaden måste i första hand vara att skapa förutsättningar för att ungdomar skall kunna erhålla och tillgodogöra sig en lämplig utbildning. Vi har i andra sammanhang föreslagit en annorlunda utformning av yrkesutbildningen. Våra förslag skulle skapa en bättre anknytning mellan skolan och näringslivet. För den enskilde eleven på de praktiska yrkeslinjerna skulle det innebära att steget från skola till förvärvsarbete blev lättare att ta. Vårt förslag till en modern yrkesutbildning återfinns vår i kommittémotion angående gymnasieskolan.

De flesta ungdomar som kommer ut på arbetsmarknaden har förmåga att på egen hand finna ett arbete. De som, efter egna försök, inte får anställning bör få hjälp och stöd. I första hand bör kompletterande utbildning aktualiseras. I de fall kompletterande utbildning inte är aktuell bör den unge i andra hand få hjälp med att söka arbete. I tredje hand bör hon eller han kunna få en praktikplats.

Det är viktigt att ungdomar ges ordentlig möjlighet att söka arbete på egen hand. De bör inte från början vänja sig vid att lita till myndigheter och allmänna stödinsatser. Därför får inte stödet utformas så att subventionerade arbeten blir mer attraktiva än arbeten på öppna arbetsmarknaden. Det finns anledning tro att exempelvis ungdomslagen hade en sådan utformning att platserna var mer attraktiva för en del ungdomar än reguljärt arbete.

Riksdagen fattade 1988 beslut om ett system med avtalade och särskilda inskolningsplatser. Regeringen har aviserat en utvärdering. Samtidigt som projektet med inskolningsplatser innehåller en del positiva element har systemet med inskolningsplatser haft svårt att komma igång. Vi vill emellertid erinra om de förslag vi framförde i motion 1988/99:A5 som syftade till att förhindra att ungdomarna styrdes in mot myndighets- och bidragsberoende.

Det finns en risk för att de avtalade inskolningsplatserna utvecklas till generella subventioner till arbetsgivare som anställer ungdomarna. Möjligheterna till statsbidrag kan medföra att såväl privata som offentliga arbetsgivare blir mindre benägna att på normalt sätt fylla sitt personalbehov med ungdomar. En sådan utveckling skulle kunna innebära att stödet inte får den nödvändiga inriktningen mot de ungdomar som har verkliga problem.

Det förslag innehållande möjligheter till provanställning upp till ett år som vi framför i särskild kommittémotion "Förändringar i lagen om anställningsskydd (LAS)" skulle ge bl.a. ungdomar ökade möjligheter att få arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Ett flexibelt lönebidrag enligt den modell som vi föreslagit skulle avsevärt underlätta möjligheterna för arbetshandikappade ungdomar att komma in på den öppna arbetsmarknaden.

Då det gäller ungdomar som är särskilt svåra att placera beroende på t.ex. sociala problem, är det nödvändigt att kommunens socialtjänst aktivt medverkar vid placering i arbete eller utbildning. Syftet måste vara att ändra det sociala beteendemönstret. I sådana sammanhang bör också möjligheterna att anlita enskilda arbetsgivare och organisationer som är lämpliga för uppgiften tas till vara.

5.4 Arbetsmarknadsutbildning

Personer som blivit utan arbete har ofta ett stort behov av att få nya eller fördjupade kunskaper och färdigheter. Erfarenheterna visar också att utbildning är den mest effektiva metoden att motverka långvarig arbetslöshet. Arbetsmarknadsutbildning är därför den viktigaste statliga insatsen för att bekämpa existerande arbetslöshet. En längre eller kortare arbetsmarknadsutbildning kan ge en enskild individ kvalifikationer som ger honom eller henne radikalt bättre möjligheter att få arbete.

Trots att arbetslösheten i en viss region kan vara hög kan det samtidigt finnas en betydande brist på utbildad arbetskraft inom vissa yrkesområden. Denna efterfrågan måste arbetsmarknadsutbildningen medverka till att uppfylla. Det ställer höga krav på flexibilitet inom arbetsmarknadsutbildningen. Arbetsförmedlingarna bör styra in en arbetslös mot utbildningar som dels motsvarar kompetenskraven för de lediga arbetena, dels motsvarar den enskildes intressen och förutsättningar.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen att upp till 20 procent av platserna i den upphandlande arbetsmarknadsutbildningen skall vara tillgängliga för icke arbetslösa personer. Det är förståeligt att i en situation med brist på utbildad arbetskraft företag och myndigheter vill att arbetsmarknadsutbildningen skall bidra till att förse dem med välutbildad personal. Det finns dock uppenbara risker med att acceptera att ett ökat antal personer anvisas

en plats i arbetsmarknadsutbildningen utan att vara arbetslösa. Arbetsmarknadsutbildningen bör inte bli en reguljär utbildningsväg – då kommer på sikt möjligheterna att hjälpa arbetslösa individer att försämräs. Regeringens förslag bör avvisas. Vi kan acceptera att 10 procent av platserna upplåtes åt icke arbetslösa, dessa platser bör i första hand tilldelas personer som av medicinska eller sociala skäl behöver byta yrke.

Många som inte är arbetslösa kommer att vilja skaffa sig en ny utbildning. Detta bör ske genom andra delar av utbildningsväsendet. I en särskild kommittémotion om vuxenutbildning lägger vi fram förslag beträffande bl a kommunal vuxenutbildning och studieförbundens verksamhet.

Inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen ger arbetsmarknadsverket utbildningsbidrag till ett stort antal personer som genomgår utbildningar inom det reguljära utbildningsväsendet. I en del fall kan längre eller kortare kurser inom det vanliga utbildningsutbudet vara till hjälp för arbetslösa. Samtidigt är det otillfredsställande att studiefinansieringen varierar mellan olika elever med samma utbildningsinnehåll. En kommande utredning om vuxenutbildningen måste särskilt beakta dessa problem.

Arbetsmarknadsverkets nya frihet att upphandla utbildning måste användas till att ge också andra utbildningsanordnare än AMU möjligheter att få genomföra arbetsmarknadsutbildning. Arbetsmarknadsverket kan bidra till att inriktningen av arbetsmarknadsutbildningen breddas och utvecklas. Härigenom kan den totala kompetensuppbyggnaden i landet påskyndas.

AMU-gruppen som bildades för tre år sedan arbetar fortfarande med att finna sina former. AMU organiserades som en uppdragsmyndighet. Vi ställde oss vid det tillfället kritiska till organisationsformen och framhöll att bolagsformen vore mera ändamålsenlig. Regeringen antyder i budgetpropositionen att den överväger att förändra verksamhetsformerna för AMU.

AMU har stora fasta resurser i form av personal, byggnader och maskinell utrustning. Ett problem som AMU delar med all offentlig utbildning med stora fasta resurser är svårigheterna att följa med i den snabba tekniska utvecklingen. Det ställs stora krav på investeringar i en utrustning som tämligen fort blir inaktuell. Härigenom riskerar väsentliga delar av AMU:s utbildning att förlora i attraktionskraft försåväl arbetstagare som arbetsgivare.

Detta ställer stora krav på AMU att planera utbildningen. Den nuvarande länsvisa organisationsformen får inte bli ett hinder för samarbete över länsgränserna. AMU måste också pröva olika vägar att samarbeta med det lokala näringslivet för att ge AMU-eleverna möjlighet att få en utbildning som är anpassad till sådan modern teknik som företagen utnyttjar. I takt med att den återkommande utbildningens betydelse ökar öppnas nya vägar för finansiering av AMU:s verksamhet.

Regeringen föreslår också nya regler för arbetsmarknadsutbildning i företag. I sig är det tillfredsställande att de regler om motprestationer som ofta ignorerades nu avskaffas. Samtidigt framstår dock det principiellt tvivelaktiga i systemet som än mer uppenbart. Genom statliga anslag får företagen hjälp med att utbilda sin personal. Systemet med utbildning i företag bör snarast utvärderas.

6. Arbetslöshetsförsäkringen

Mot. 1989/90
A252

En väl fungerande arbetslöshetsförsäkring utgör en grundsten i en socialt ansvarsfylld arbetsmarknadspolitik. För de personer som av olika skäl blir utan arbete skall det finnas ett skyddsnet.

6.1 Allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring

Trots att socialdemokraterna i olika sammanhang alltid framhåller att de vill vara garantier för det sociala skyddsnetet, är det anmärkningsvärt att skyddsnetet beträffande arbetslöshet har många hål. Till skillnad från de flesta andra industrialiserade länder har Sverige inte en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Istället har vi en försäkring som är knuten till de fackliga organisationerna.

Att denna koppling till de fackliga organisationerna är ett självändamål för socialdemokraterna, med syfte att underlätta rekryteringen till fackföreningarna, framkom tydligt 1987. Regeringen genomdrev då en ändring som i princip innebär att de fackliga organisationerna behåller kontrollen och administrationen av arbetslöshetsförsäkringen, medan skattebetalarna står för hela arbetslöshetskostnaden.

Dessutom skänkte regeringen bort arbetslöshetskassornas fonder till de fackliga organisationerna. Dessa närmare 2,5 miljarder kronor borde givetvis ha utnyttjats till de arbetslösa. Nu fick de fackliga organisationerna i stället en gåva som de kunnat utnyttja helt fritt.

Vi har sedan flera år förordat en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som omfattar alla förvärsarbetande. Det finns ingen anledning att denna socialförsäkring skall skilja sig från andra socialförsäkringar som gäller utan att medlemskap i särskilda organisationer erfordras. Det är heller inte rimligt att en del arbetslösa i dag – de som får sk KAS-bidrag – får mycket lägre ersättning än andra.

Vi föreslår att en parlamentarisk utredning skyndsamt utreder en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som omfattar alla förvärsarbetande – såväl löntagare som företagare. Försäkringen skall ge en grundtrygghet vid arbetslöshet. Möjligheterna till frivilliga tilläggsförsäkringar bör provas.

6.2 Tillfälliga förändringar i nuvarande arbetslöshetsförsäkring

I avvaktan på utredningen föreslår vi att ersättningsreglerna i den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen kopplas till ersättningsreglerna beträffande sjukpenning. Vi har bl. a. med anledning av den marginalskattesänkning vi föreslår – vilken leder till lägre skatt för alla heltidsarbetande – också föreslagit att sjukpenningen justeras till 80 procent av lönen. Därför bör även ersättningsnivån för de första 89 dagarna av en arbetslöshetsperiod vara 80 procent av tidigare lön. Därefter bör ersättningen stiga till 90 procent.

För närvarande är dagpenningen begränsad till maximalt 495 kronor per dag. Detta belopp är indexreglerat. Den kommande utredningen bör även studera vilka ersättningsbegränsningar som bör gälla i framtiden.

6.3 Permitteringslönesystemet

Det nya permitteringslönesystem som trädde i kraft år 1985 har visat sig medföra avsevärda svårigheter för främst byggbranschen, framför allt de mindre och medelstora byggnadsföretag som specialiserat sig på väderkänsliga verksamheter, såsom puts-, tak- och murningsarbeten, men också nyproduktions- och anläggningsföretag.

Permitteringslönesystemet är avtalsbundet, men förutsätter tillskott av medel från arbetslöshetsförsäkringen. Ersättningen från permitteringslönesystemet täckte ursprungligen för denna kategori av företag mellan 25 och 40 procent av lönekostnaderna. Allteftersom ersättningen urholkas genom att den inte justeras med hänsyn till kostnadsutvecklingen täcks en allt mindre del av kostnaderna.

I samband med att permitteringslönesystemet infördes ändrades LAS § 21 på så sätt att permittering utan fulla löneförmåner och sociala avgifter icke längre medges.

Riksrevisionsverket har på regeringens uppdrag utfört en uppföljning av systemet. Även om denna inte ger något entydigt underlag för bedömningen av de samlade effekterna av det nya permitteringslönesystemet, framgår att väderberoende företag kan utsättas för svåra ekonomiska påfrestningar och, som RRV konstaterar, "strukturella effekter" kan uppkomma för de mest väderkänsliga branscherna.

De väderberoende företagen inom byggbranschen har vanligtvis mycket små möjligheter att planera för väderpermitteringar. I allmänhet föreligger inga möjligheter till alternativ sysselsättning. Företagen är beroende av kundernas önskemål och tidpunkten för beviljande av byggnadstillstånd. Pris-konkurrensen är hård och medger inte kompensation för permitteringskostnader.

RRV:s utredning omfattar inte de oorganiserade arbetsgivarna. Dessa står utanför permitteringslönesystemet men får ändå bidra till det via arbetsmarknadsavgiften. Vi har redan tidigare påpekat det betänkliga från rättssäkerhetssynpunkt att genom lagstiftning och statliga medel medverka till att främja avtal mellan två parter.

Regeringen bör i samband med utredningen om arbetslöshetsförsäkringen även utreda permitteringslöneinstitutet, samt permitteringsreglerna.

6.4 Äldre arbetslösa

Regeringen föreslår i proposition 1989/90:62 att möjligheterna till förtidspension av arbetsmarknadsskäl skall avskaffas. Härigenom kommer det inte längre att ges möjligheter till s.k. 58,3-årsavgångar. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör i stället bli aktuella också för äldre arbetslösa.

Vi har i en särskild motion med anledning av propositionen ställt oss bakom regeringens förslag. Vi framhöll dock i denna att man emellertid inte helt kan bortse från att det kan finnas påtagliga problem att ordna meningsfulla arbetsuppgifter åt enstaka personer som blir arbetslösa i den åldern. Bristande transportmöjligheter, hälsoförhållanden, personliga förhållanden

etc.kan förhindra dem att delta i t.ex. beredskapsarbete. I andra fall kan kostnaderna för arbetsmarknadspolitiska insatser bli orimligt höga.

Liksom tidigare föreslår vi att det ekonomiska skyddet i sådana fall bör kunna tillgodoses inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen. Den utredning vi föreslår bör därför undersöka möjligheterna att inom ramen för en allmän arbetslöshetsförsäkring finna lämpliga ersättningsformer för äldre arbetslösa.

Vi vill i sammanhanget understryka att många äldre både vill och kan arbeta efter 65 års ålder. Pensionssystemet och skatteregler måste utformas så att detta underlättas.

7. Arbete åt handikappade

Många arbetshandikappade står i dag utanför arbetsmarknaden. Det är ofta en smärtsam situation för den enskilde handikappade. Hon eller han vill normalt också göra en arbetsinsats. Det är också ett slöseri med resurser att inte tillvarata den förmåga och vilja till produktivt arbete som finns bland handikappade. Efter hand som rehabilitering, habilitering och utbildning förbättrats finns det nu många som har kunskaper och förmåga att arbeta.

Många handikappade kan på rätt plats, med eller utan tekniska hjälpmedel, göra en fullgod arbetsinsats. På samma sätt som vi anser att det normala för ungdomar skall vara att de själva skaffar sig arbete på den öppna arbetsmarknaden, skall detta också vara det för handikappade normala sättet att komma in på och stanna på arbetsmarknaden. En alltför omfattande användning av olika stödformer kan motverka en sådan ambition. Stöd skall inte vara den första åtgärden.

Däremot behöver en handikappad ofta hjälp med att finna lämpliga arbeten som hon eller han kan söka. Det ökande antalet ombyttessökande med handikapp som finns registrerade hos arbetsförmedlingarna tyder på att den nuvarande arbetsförmedlingsformen har svårigheter att hjälpa alla handikappade. Alternativa arbetsförmedlingar skulle kunna erbjuda också arbetshandikappade ett större utbud av tjänster. Ett upphävande av arbetsförmedlingsmonopolet skulle vara till fördel för såväl handikappade som icke handikappade.

För handikappade skall stöd till arbete på den öppna arbetsmarknaden vara så utformat att det kompenserar för den bristande arbetsförmågan. Då får också handikappade möjligheter att på likvärdiga villkor söka sig fram på arbetsmarknaden och också byta arbetsgivare.

I kommittémotionen "Ökad valfrihet och trygghet för handikappade" redovisas en rad förslag för att förbättra de handikappades möjligheter på arbetsmarknaden.

7.1 Lönebidrag

Vi har upprepade gånger föreslagit ett system med individuella, flexibla lönebidrag för arbetshandikappade.

Lönebidraget skall kompensera för den handikappades nedsatta arbetsförmåga och skall därför knytas till den handikappade, inte som nu är fallet

till arbetsgivaren. Den handikappade skall normalt kunna erhålla lönebidrag så länge hon eller han är yrkesverksam. Med jämna mellanrum skall lönebidragets storlek omprövas med utgångspunkt från hur den handikappades arbetsförmåga förändrats.

Det är väsentligt att lönebidragsformen reserveras för personer som på grund av fysiskt eller psykiskt handikapp har nedsatt arbetsförmåga. Förtidspensionärer med arbetshandikapp bör kunna erhålla lönebidrag på samma villkor som för andra handikappade.

Under innevarande budgetår har riksdagen på bl.a. moderat initiativ fattat beslut om en väsentlig utvidgning av försöksverksamheten med flexibla lönebidrag. AMS förordar en övergång till ett system med flexibla lönebidrag redan nu. Regeringen vill överväga en övergång till ett system med flexibla lönebidrag i samband med att AMS övergår till treåriga budgetperioder, dvs. fr.o.m. budgetåret 1991/92.

Vi anser får vår del att det inte finns någon anledning att vänta ytterligare med införandet av ett flexibelt lönebidrag enligt den modell vi föreslagit under många år. Ett sådant lönebidrag bör införas redan från och med nästa budgetår. Alla nya lönebidragsplatser bör från den 1 juli 1990 baseras på regler om flexibla lönebidrag.

Existerande lönebidragsanställningar bör successivt omvandlas till flexibla lönebidrag enligt de nya reglerna.

Det torde finnas tillräcklig tid att inför en sådan reform utarbeta erforderliga övergångsregler för de myndigheter, kulturella och andra institutioner liksom ideella organisationer som har lönebidragsanställda på nu gällande villkor. Lönebidragsanställda utgör ofta ett väsentligt stöd till verksamheten.

Övergången bör ske på ett sådant sätt att inte väsentliga verksamheter lider men eller att nu lönebidragsanställda kommer i kläm. I den utsträckning verksamheter som nu bedrivs med hjälp av lönebidragsanställningar är av den arten att det finns fog för statligt stöd, bör detta utges inom ramen för den ordinarie budgeten enligt de principer riksdagen har ställt sig bakom då det gäller andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Regeringen bör i samband med kompletteringspropositionen redovisa formerna för en övergång till ett flexibelt lönebidrag.

7.2 Samhall

Samhallkoncernen är nu med sina ca 35 000 anställda Sveriges i storlek femte industriföretag. Samhall fyller en väsentlig funktion att bereda handikappade arbete. Trots detta kan emellertid förekomsten av Samhallföretagen utgöra en ursäkt för många arbetsgivare att inte själva anställa handikappade. Även för arbetsförmedlare kan det vara mera tilltalande att hänvisa en handikappad till Samhall än att lägga ner tid och resurser för att finna ett arbete på en vanlig arbetsplats.

På det sättet kan en alltför omfattande organisation för skyddat arbete för handikappade motverka de handikappades möjligheter till arbete på vanliga arbetsplatser.

Det finns risk för en segregerad arbetsmarknad för handikappade. Av dessa skäl anser vi att antalet anvisningsanställda vid Samhall inte bör öka.

Placering vid Samhall är i en del fall den bästa lösningen för en handikappad, men i många fall kan en anställning med lönebidrag vara att föredra. Fördelen med lönebidragsanställning är att de handikappade arbetar på vanliga arbetsplatser och har icke-handikappade arbetskamrater. Fördelen med arbete vid Samhallföretagen är att dessa har lokaler och utrustning som är speciellt avpassade för handikappade och att arbetsledande personal är väl förtrogna med de handikappades problem.

Anställning vid Samhallföretagen bör i första hand erbjudas dem som har störst behov av de särskilda tekniska och personella resurserna. Samhallföretagen bör också i större utsträckning användas för rehabilitering.

Utslussningen av anställda i Samhall till den öppna arbetsmarknaden har varit något mer framgångsrik än tidigare. Ansträngningarna bör genomförandet av ett lönebidrag av den modell vi föreslagit kunna ge ännu bättre resultat. Det är också positivt att Samhall prövar olika former för verkstäderna och fortsätter att öka antalet inbyggda verkstäder. Detta ger de anställda bättre möjligheter att så småningom finna sig tillrätta på arbetsmarknaden.

För att inte skapa onödiga inlåsnings effekter är det angeläget att lönestrukturen vid Samhalls verkstäder överensstämmer med den som gäller på respektive ort, vilket bör beaktas vid kommande avtalsförhandlingar.

Gruppen missbrukare vid Samhalls verkstäder ökar. I många fall är dessa arbetsplatser mindre lämpliga för rehabilitering av missbrukare, inte minst föreligger det risk för att många missbrukare på en och samma arbetsplats kan leda till missbrukskultur. Verkstäderna har i allmänhet inte tillräckliga möjligheter att ge det omfattande stöd som missbrukare behöver och som inte begränsar sig till arbetsplatsen. Kommunernas socialtjänst måste här ha ett övergripande ansvar. Möjligheterna att samarbeta med enskilda, ideella organisationer bör tas tillvara.

7.3 Galaxen

För rehabilitering och sysselsättning av arbetslösa eller arbetsskadade byggnadsarbetare har inrättats en särskild organisation – Galaxen. Statsbidrag för s. k. strukturstöd åt byggnadsarbetare utgår med 75 procent av lönekostnaden. En del av dem som sysselsätts inom Galaxen ingick tidigare i AMS egenregiverksamhet, andra har överförts från byggnadsföretagen.

Verksamheten fyller en välbehövlig social och rehabiliterande funktion och har givit flera värdefulla erfarenheter som bör kunna tas till vara av såväl arbetsmarknadsmyndigheterna som berörda parter.

Utslagningen från byggnadsbranschen är i hög grad beroende på dess särskilda arbets- och avtalsförhållanden. Genom större uppmärksamhet på arbetsmiljön och mer förebyggande insatser, borde förhållandena kunna förbättras.

Det borde vara möjligt för branschen att själv ta ett större ansvar för de byggnadsarbetare som ådrar sig skador eller som på grund av ålder inte orkar med ett hårt tempo. Utslagningen från branschen förstärkes av den oförutsebara ryckighet som under decennier präglat statsmakternas byggpolitik.

Konsistenta spelregler för byggbranschen och det flexibla lönebidrag som

vi föreslagit skulle göra det möjligt för många av de aktuella byggnadsarbetarna att i ökande utsträckning direkt få arbete på arbetsmarknaden utan att gå vägen över Galaxen.

Statsbidraget till Galaxen bör därför successivt trappas ner. Vi föreslår att statsbidraget för nästa budgetår fastställs till 50 procent.

8. Arbete åt invandrare

Det finns i dag över 200 000 utländska medborgare på den svenska arbetsmarknaden. Av dessa är nära 80 000 finländska medborgare. Därtill kommer de invandrare som erhållit svenskt medborgarskap.

Tabell 1

Arbetsmarknadsdata om utländska medborgare i Sverige 1989

	Män	Kvinnor	Samtliga
Antal arbetslösa utländska medborgare	4400	3 700	8 200
Antal utländska medborgare i arbete	103 000	82 500	185 400
Antal sysselsatta utländska medborgare	121 700	107 100	228 800
Antal utländska medborgare i arbetskraften	126 100	110 800	237 000
Relativa arbetslöshets- tal för utländska medborgare	3.5	3.4	3.4

Källa: Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar 1989

Sysselsättningsintensiteten är lägre än för svenska medborgare. Den stora skillnaden gäller kvinnor – särskilt utomnordiska kvinnor har en markant lägre sysselsättningsintensitet än svenska kvinnor.

Det är viktigt att hålla i minnet att den helt dominerande delen av de utländska medborgarna är förvärsarbetande. De fördomar riktade mot invandrare som får näring utifrån enstaka exempel, finner således inget stöd när man ser på gruppen utländska medborgare som helhet.

Ur arbetsmarknadspolitisk synvinkel finns anledning att uppmärksamma de högre arbetslöshetstalen. Det är uppenbart att invandrare möter speciella problem på arbetsmarknaden som avspeglar sig i att arbetslöshetstalen även under en högkonjunktur är högre än för svenskar.

Ett avgörande hinder för invandrades förmåga att komma in på arbetsmarknaden är språket. Utan ordentliga möjligheter att kommunicera med arbetsledning och arbetskamrater blir utbudet av arbeten mycket begränsat. Invandrarmyndigheter och arbetsförmedling måste intensifiera sina ansträngningar att få arbetslösa invandrare med dåliga kunskaper i svenska att inse att goda kunskaper ofta är en nödvändig förutsättning för att få en fast fot på den svenska arbetsmarknaden.

Det finns ofta en tendens att betrakta alla invandrare som personer med likartade problem. Det är viktigt att komma ihåg att personer från olika de-

lar av världen möter olika svårigheter och olika attityder när de försöker finna sig tillrätta i Sverige.

En annan aspekt som ofta glöms är förekomsten av ett stort antal välutbildade invandrare. En del av dessa har kommit som flyktingar till Sverige. Högutbildade flyktingar från europeiska länder har förhållandevis snabbt accepterats i det svenska samhället och gör stora och uppmärksammade insatser inom forskning, näringsliv och kultur. Utan dessa män och kvinnor skulle det svenska samhället varit betydligt fattigare i flera avseenden.

För de flyktingar som anlänt under senare år förefaller det vara betydligt svårare att assimileras.

Den grupp invandrare som fått sin utbildning i hemlandet möter ofta bland svenskar en tvivlande inställning till kvaliteten och användbarheten i deras utbildning. Det beror delvis på att universitetsutbildningen i flera utvecklingsländer är grundad på andra traditioner än de som förekommer i den industrialiserade världen och att kunskaperna därmed ibland inte är relevanta eller användbara i det svenska samhället.

De försök som görs att utvärdera och jämföra utbildningar i olika länder möter stora svårigheter. Det är därför tillfredsställande att UHÄ nu har erhållit mer resurser för detta arbete. Det är emellertid inte realistiskt att man på denna väg helt skall kunna lösa problemen med arbetsgivarens bristande tilltro till okända läroanstalter. Ansträngningarna att komma fram till ekvivalensregler är dock viktiga inte minst med tanke på kontakterna med mer välrenommerade utländska universitet.

En arbetslös utländsk akademiker måste få hjälp att höja sin trovärdighet inför potentiella arbetsgivare och arbetskamrater. Även här är dåliga språkkunskaper ett handikapp. Dålig språkbehandling gör att en person betraktas som lägre utbildad än hon eller han egentligen är. I detta fall är det ofta fråga om personer som i sig kan kommunicera på svenska men som behöver hjälp att göra detta mera felfritt.

Det vore också värdefullt om man gav invandrare möjlighet att genom objektiva tester visa sina kunskaper. Arbetsmarknadsverket och UHÄ bör undersöka förutsättningar för ett sådant system med tester. I möjligaste mån bör existerande utländska tester utnyttjas för att minska kostnaderna för att bygga upp ett helt testsystem i olika ämnen.

Många arbetsgivare anser sig behöva tid att bedöma en persons kunskaper och förmåga. Vi har tidigare föreslagit att provanställningstiden bl. a. för svårplacerade ungdomar skall utökas till ett år. I de fall där arbetsförmedlingen tillstyrker, bör provanställningstiden kunna utökas till ett år även för långtidsarbetslösa invandrare.

De flyktingar som anlänt till Sverige har fått tillbringa lång tid i väntan på att deras asylansökan färdigbehandlas. Orimligt lång väntetid är psykiskt och moraliskt nedbrytande för den asylsökande. Under denna tid är han nämligen förhindrad att arbeta och är hänvisad till att leva på statens bekostnad.

Vi har i andra sammanhang föreslagit att asylsökande i väntan på besked skall kunna beviljas temporärt arbetstillstånd. Dessutom är det givet att de asylsökande i största möjliga utsträckning skall medverka i det praktiska arbetet i förläggningarna.

9. Hemställan

Mot. 1989/90

A252

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för en väl fungerande arbetsmarknad och om arbetsmarknadspolitikens inriktning,

2. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om socialförsäkringssystemens effekter på arbetsutbudet,

3. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av arbetsmarknadsverkets verksamhet och ledning i enlighet med vad i motionen anförts,

4. att riksdagen beslutar att ändra lagen (1935:113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling, så att enskilda arbetsförmedlingar kan etableras i enlighet med vad som i motionen anförts,

5. att riksdagen beslutar att upphäva lagen (1976:157) om skyldighet att anmäla ledig plats till den offentliga arbetsförmedlingen fr.o.m. den 1 juli 1989,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidrag till sysselsättningskapande åtgärder,

7. att riksdagen hos regeringen begär en redovisning av resultatet av den förändrade budgetprocessen beträffande verksamhet som tidigare stötts genom arbetsmarknadspolitiska insatser i enlighet med vad i motionen anförts,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att hjälpa unga arbetslösa,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmarknadsutbildning,

10. att riksdagen hos regeringen begär utredning om en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring i enlighet med vad som i motionen anförts,

11. att riksdagen beslutar att sänka ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen till 80 % av tidigare lön under den första till åttionde ersättningsdagen i enlighet med vad som i motionen anförts,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om verksamheten vid Samhall,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om strukturstöd för byggnadsarbetare,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att underlätta för arbetslösa invandrare.

Stockholm den 24 januari 1990

Mot. 1989/90

A252

Sonja Rembo (m)

Anders G Högmark (m)

Erik Holmkvist (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Mona Saint Cyr (m)

Ulf Melin (m)

Lars Ahlström (m)